

PROZIRNE STVARI

1

Person je osoba koju tražim. Ehej, Persone! Ne čuje me.

Možda, kad bi postojala budućnost, i konkretno i pojedinačno, kao nešto što bi kakav um bolji od mog umeo da razazna, možda tada prošlost ne bi bila tako zavodljiva: njeni bi prohtevi imali protivtežu u prohtevima budućnosti. Tada bi ljudi mogli da zajašu sredinu klackalice i razmišljaju o ovom ili onom cilju. Možda bi to bilo zabavno.

Budućnost, međutim, ne raspolaze takvom stvarnošću (kakvu imaju prošlost koju zamišljamo i sadašnjost koju opažamo); budućnost je samo retorička figura, utvara misli.

Ehej, Persone! Ma, šta je bilo, ne vucite me. Ko kaže da ga gnjavim? Oh, dobro. Ehej, Persone ... (poslednji put, sasvim tihim glasom).

Kada se *mi* usredsredimo na kakav konkretan predmet, svejedno u kakvoj situaciji, i sam taj čin može da nas navede da nesvesno zaronimo u istoriju tog predmeta. Početnici moraju da ovladaju veštinom brzog iščitavanja građe, ako žele da ona ostane tačno u nivou datog trenutka. Prozirne stvari, ozarene sjajem prošlosti!

Stvari načinjene ljudskom rukom, ili one koje je priroda stvorila, same po sebi prilično nepokretne, ali mnogo korišćene u lakomislenom životu (vi sad pomišljate, i to s dobrim razlogom, na kamen što počiva na padini kakvog brežuljka, preko čije je površine u toku nebrojeno mnogo godišnjih doba protrčalo mnoštvo sitnih životinja) naročito je teško površinski držati u središtu pažnje: početnici propadnu kroz površinu, sve razdragano pevušeći sebi u bradu, i ubrzo s detinjim zanosom počnu da uživaju u priči o ovom kamenu, o onoj pustari. Evo, objasniću. Tanak sloj neposredne stvarnosti prekriva prirodnu i veštačku građu, i svako ko želi da ostane u onom sada, sa onim sada, na onom sada, najljubavnije je zamoljen da ne probija taj sloj. Učini li to, nevični će čudotvorac u jednom trenutku shvatiti da je prestao da hoda po vodi i počeo da ponire pomno prućen pogledima riba. Uskoro slede dodatna objašnjenja.

2

Dok je dotična persona, Hju Person (iskvarena varijanta imena "Piterson", koju neki izgovaraju kao "Parson") izvlačio svoje krupno koščato telo iz taksija koji ga je iz Truksa dovezao u njegovo neugledno planinsko odmaralište, i dok mu je glava još bila pognuta u otvoru načinjenom po meri za izlazak patuljaka, podigao je pogled – i to ne zato da bi primetio ovlašno predusretljivi gest koji je učinio vozač otvorivši mu vrata, već da bi uporedio izgled hotela Askot (Askot!) sa svojim osam godina – petina njegovog života – starim sećanjem, prožetim iskrenim jadom. Izrazito ružna zgrada od sivog kamena i mrkog drveta dičila se jarkocrvenim prozorskim kopcima (nisu svi bili zatvoreni) koje je on blagodareći nekakvoj mnemoptičkoj varci pamtio kao svetlozelene. Obode stepeništa na

tremu krasili su električnom strujom osvetljavani kolski fenjeri na dva gvozdena stuba. Niz to stepenište doskakutao je hotelski momak da prihvati dve torbe, i s njima (ispod miške) jednu kutiju za cipele, pošto je vozač prethodno sve to žustro povadio iz razjapljenog prtljažnika. Person isplati žustrog vozača. Neprepoznatljivo predvorje nesumnjivo je oduvek izgledalo jedno.

Na recepciji, pošto je otepuvckao svoje ime i položio pasoš, raspitao se na francuskom, engleskom, nemačkom i još jednom na engleskom, da li je još tu stari Kronig, direktor čijeg se gojaznog lica i lažne žovijalnosti tako živo sećao.

Recepcionarka (plava kosa sakupljena u punđu, lep vrat) reče da nije, da je msje Kronig otišao na dužnost menadžera, zamislite, u hotelu Fantastik u Blurru (ili je bar tako zazvučalo). Kao ilustracija ili dokaz, bi mu pokazana razglednica: zelena trava i plavo nebo sa gostima u ležećem položaju. Tekst ispod slike bio je ispisan na tri jezika, i jedino je tekst na nemačkom zvučao prirodno. Onaj na engleskom glasio je: Opuženi travnjak – pri čemu je, kao da je to namerno učinjeno, varljiva perspektiva taj travnjak uvećala do čudovišnih razmera.

"Umro je prošle godine," dodala je devojka (koja *en face* ni najmanje nije podsećala na Armanu), ukinuvši time svako zanimanje koje je fotohrom hotela Mažestik u Šuru prethodno mogao izazvati.

"To znači da nema nikoga ko bi me se mogao sećati?"

"Žao mi je," rekla je tonom nalik na uobičajeni ton njegove pokojne supruge.

Žao joj je bilo i zbog toga što, pošto on nije mogao da joj kaže u *kojoj* je sobi na trećem spratu nekada boravio, nije ni mogla da mu tu sobu izda, posebno s obzirom na to da je čitav taj sprat bio popunjen. Nabravši čelo, Person joj reče da je bila negde između broja trista i trista deset, i da je bila okrenuta ka istoku – znao je to po tome što ga je sunce pozdravljalo na ćilimu pored kreveta, premda se s prozora nije videlo praktično ništa. Silno je želeo tu sobu, ali je zakon nalagao da se sva dokumentacija mora uništiti ukoliko direktor, makar i bivši direktor, učini ono što je učinio Kronig (kao da je samoubistvo neka vrsta vođenja lažne dokumentacije). Njen pomoćnik, zgodan momak odeven u crno, s prištevima na bradi i vratu, odveo je Persona do jedne sobe na četvrtom spratu, zureći sve vreme, kao da je zagledan u televizijski ekran, u goli plavičasti zid koji je klizio naniže, dok je s druge strane ništa manje zaneseno ogledalo u liftu, tokom nekoliko lucidnih trenutaka, odražavalo lik gospodina iz Masačusetsa: izduženo, mršavo, turobno lice nezatno isturene donje vilice i s dva simetrična nabora oko usana, što bi sve skupa zasigurno delovalo kao ogrubeli, muževni, planinarski lik, da melanholična pogurenost nije raskrinkavala svaki centimetar njegove nepojamne uzvišenosti.

Prozor jeste bio okrenut ka istoku, no s tog se prozora ponešto moglo i videti: konkretno, ogroman krater pun mašina za kopanje (koje ne rade subotom popodne i u nedelju preko celog dana).

Momak opasan svetlozelenom pregačom uneo je dva kofera i kartonsku kutiju na čijem je omotu pisalo "Fit"; potom je Person ostao sam. Znao je da je hotel sagrađen u starijskom stilu, ali ovo je bilo pomalo previše. *Belle chambre au quatriéme*, premda prevelika za jednog gosta a pretesna za više njih, bila je lišena svake udobnosti. Sećao se kako je soba na spratu niže u kojoj je on, krupan tridesetdvođodišnji muškarac, plakao če-

šće i neutešnije no ikad u svom tužnom detinjstvu, takođe bila ružna ali bar ne i prostrana i nakrcana kao njegovo novo boravište. Krevet je bio autentični košmar. "Kupatilo" je imalo bide (dovoljno velik da na svom sedištu ugosti cirkuskog slona) ali ne i kadu. Sedište ne šalji odbijalo je da stoji uspravno. Slavina je bila prgava, pa je izbacivala snažan mlaz vode s rđom pre no što bi pristala da ponudi onu pitomu normalnu materiju – koju ljudi ne umeju dovoljno da cene, koja predstavlja tajnu što teče, i koja, da, da, zaslužuje da joj se podignu spomenici, veličanstvena svetišta! Pri izlasku iz tog sramotnog toaleta, Hju je blago zatvorio vrata za sobom, no ona su kao kakav glupavi kućni ljubimac najpre zacvilela a potom krenula za njim u sobu. A sada, da malo pokažemo s kakvim smo to poteškoćama suočeni.

3

U potrazi za komodom u koju bi smestio svoje stvari, Hju Person je kao uredan čovek zapazio da je srednja fioka postarijeg stola promenila svoje boravište preselivši se u jedan mračni ugao sobe, da bi tamo poduprla jednu lampu koja je, bez sijalice i bez abažura, podsećala na kostur slomljenog kišobrana, pri čemu je gost ili pripadnik posluge (zapravo nijedno od to dvoje) koji je poslednji proverio da li je soba prazna (niko to nije učinio) tom prilikom nije baš kako treba vratio na mesto. Moj dobri Hju pokušao je da ugura fioku natrag; isprva je odbijala da se pomeri; potom je, reagujući na neprijateljstvo jednog slučajnog pokreta (kome je bilo suđeno da se okoristi združenom energijom nekoliko trzaja) izletela napolje izbacivši pri tom iz sebe jednu olovku. Tu je olovku Hju malo porazgledao pre no što ju je vratio natrag.

Nije to bila šestougaona lepotica od virdžinijske kleke ili afričke kedrovine, sa imenom onoga koji ju je načinio urezanim na srebrnoj pločici, već vrlo jednostavna, okrugla, tehnički bezlična stara olovka od jeftine borovine, obojena musavom bojom jorgovana. Deset godina ranije tu ju je zaboravio stolar koji nije dovršio ni pregled, a kamoli popravku, tog starog stola, pošto je otišao po neku alatku koju izgleda nikada nije pronašao. A sada treba malo obratiti pažnju.

U stolarevoj radnji, a davno pre toga i u seoskoj školi, olovka je bila potrošena do na dve trećine od svoje prvobitne dužine. Ogoljeno drvo njenog zašiljenog kraja potamnelo je do najtamnije šljivove boje, postavši time po nijansi slično tupom vrhu grafita koji se samo svojim slepim sjajem razlikovao od drveta. Jedan nož i jedan mesingani rezač prethodno su više puta temeljno poradili na njoj, i kada bi to bilo neophodno, mogli bismo da ispratimo zapetljane sudbine opiljaka, u prvim trenucima bledoplavih s jedne strane i žućkastomrkih s druge, no sada pretvorenih u atome prašine rasute na sve strane široko, tako široko da evo gotovo da panika uzima dah, ali treba biti iznad toga, navikne se čovek na to prilično brzo (postoje i gori strahovi). Sve u svemu, način na koji se ta olovka smanjila bio je prijatan za oko, pošto je bila starinske izrade. Vratimo li se dosta godišnjih doba unatrag (premda ne tako daleko da bismo stigli do godine Šekspirovog rođenja, kada je otkriven grafit za olovke) i ponovo započnemo priču o toj stvarčici ovoga puta u smeru "sada", videćemo kako grafit, veoma sitno samleven, mlade devojkice i stariji muškarci mešaju s vlažnom ilovačom. Ta smesa, taj presovani kavijar, potom se

stavlja u metalni cilindar s jednim plavim okom, safirom u kome je izbušena rupa, kroz koju se potom utiskuje kavijar. Kao rezultat toga nastaje jedna duga ukusna šipčica (pri pazite na našeg malenog drugara!) koja izgleda kao da je zadržala oblik digestivnog trakta kakvog crva (samo pazite, pazite da se ne iskrivi!). Potom se ta šipčica seče na komade one dužine koja je potrebna za baš te olovke (načas vidimo i onog ko ih seče, starog Ilajasa Boroudejla, i u iskušenju smo da ga u usputnoj proveru uhvatimo za podlakticu, ali zastajemo, zastajemo i uzmičemo, hitajući da pronađemo tačno određeni segment). Da vidimo kako će biti ispečen, kako će biti skuvan u salu (nakratko opažamo i prizor klanja runom prekrivenog davaoca sala, opažamo kasapina, opažamo pastira, i pastirovog oca, Meksikanca) a potom uguran u drvo.

A sada ćemo nakratko ostaviti naš dragoceni komad grafita da bismo pripremili drvo. Evo stabla! Baš *ovaj* bor! Obaraju ga. Koristi se samo deblo, s koga se prethodno skinu kora. Čujemo cviljenje tek nedavno otkrivene električne testere, vidimo kako se klade suše i slažu. Evo i daske koja će plitkoj fioci (još uvek otvorenoj) podariti ljušturu olovke. Prepoznamo njeno prisustvo u kladi kao što smo pre toga kladu prepoznali u drvetu a drvo u šumi a šumu u svetu. Prepoznamo to prisustvo po nečemu što nam je savršeno jasno ali bezimeno, i što je nemoguće opisati isto onoliko koliko je nemoguće opisati osmeh nekom ko nikada nije video nasmejane oči.

Tako se čitava ta mala drama, od kristalizovanog ugljenika i posećenog bora do ove skromne tvorevine, do ove prozirne stvari, odmotava u trenu. Ali avaj, sama ta stamena olovčica u času dok je Hju Person nakratko drži među prstima nekako nam izmiče! *On*, međutim, neće, to ne.

4

Bila je to njegova četvrta poseta Švajcarskoj. Prva se odigrala osamnaest godina pre toga kada je s ocem proveo nekoliko dana u Truksu. Deset godina kasnije, kao tridesetdvoгодиšnjak, ponovo je svratio u taj stari gradić kraj jezera i pri tom uspešno prizvao sentimentalno uzbuđenje, napola s čuđenjem a napola s kajanjem, tako što je otišao da obiđe hotel u kome su nekada odseli. Strma stazica i niz starih stepenika vodili su ka hotelu s obale jezera gde ga je prethodno lokalni voz ostavio na sasvim bezličnoj stanici. Pamtio je ime hotela, Loke, zbog toga što ga je podsećalo na devojačko prezime njegove majke, kanadske Francuskinje, koju će stariji Person nadživeti za manje od godinu dana. Pamtio je i to da je hotel bio sumoran i jeftin, i da je skrušeno stajao kraj drugog, znatno boljeg hotela, kroz čije su se *rez-de-chaussée* prozore mogle nazreti utvare belih stolova i plutajućih konobara. Ni jedan ni drugi hotel više ne postoje, a na njihovom mestu uzdiže se Bank Ble, čelična građevina, sva od uglačanih površina, šarenog stakla, i biljaka u saksijama.

Tada je prespavao u nekakvoj poluniši, odvojen od očevog kreveta lučnim prolazom i starinskim čivilukom. Svaka je noć strašni džin, ali je ta bila posebno zastrašujuća. Hju je kod kuće uvek imao svoju sobu; mrzeo je tu zajedničku grobnicu sna i potuljeno se nadao da će na narednim stanicama njihove švajcarske turneje otac održati obećanje koje se ticalo odvojenih spavaćih soba. Njegov otac, šezdesetogodišnjak, niži i zdepastiji

od Hjuja, bezvoljno je ostario tokom svojih udovačkih dana; odeća mu je odisala nekim osobenim zadahom, slabašnim ali nepogrešivo prepoznatljivim, a uz to je gundao i uzdisao u snu, pošto je sanjao krupne, kabaste gromade crnila, koje je trebalo razvrstati i ukloniti s puta kojim je morao da se probije uz neizdrživ pritisak slabosti i očajanja. U zapisima o putešestvijima po Evropi, koje porodični lekari ostarelih penzionisanih pacijenata preporučuju kao sredstvo protiv usamljeničkog jada, ne nalazimo nijedno putovanje koje je uspelo da ostvari taj cilj.

Ruke Persona starijeg oduvek su bile nespretne, ali je u poslednje vreme postajao istinski komičan u svom trapavom posezanju za stvarima u mutnoj vodi prostora, kada je pipajući tražio prozirni sapun od neuhvatljive materije, ili bezuspešno pokušavao da zaveže ili razveže one delove različitih predmeta koje je trebalo pričvrstiti ili osloboditi stega. Hju je jednim delom nasledio tu nespretnost; njena tadašnja preteranost išla mu je na nerve kao do u beskraj ponavljana parodija. U jutro udovčevog poslednjeg dana boravka u takozvanoj Švajcarskoj (drugim rečima, nedugo pre događaja posle koga će za njega sve postati "takozvano"), matori trapavko se borio s venecijanerom u nastojanju da proveri kakvo je vreme, i uspeo je tek da na tren ugleda vlažan trotoar pre no što se zastor spustio kao zvečeća lavina, pa je odlučio da ponese kišobran. Kišobran je bio loše sklopljen, pa je krenuo da ga dovodi u prihvatljivije stanje. Hju je to isprva posmatrao zgađeno ćuteći, pri čemu su mu se nozdrve širile i grčile. Prezir je bio nezaslužan pošto postoji mnoštvo stvari, od živih ćelija do mrtvih zvezda, koje katkad dožive slučajne male nezgode u ne uvek veštini pažljivim rukama svojih neznanih tvoraca. Crni nabori su neuredno landarali i trebalo ih je urediti, a kada je kopča na traci konačno postala spremna za upotrebu (sićušni opipljivi kružić između prsta i palca), dugme koje joj je bilo potrebno izgubilo se negde u naborima i brazdama prostora. Pošto je neko vreme posmatrao ta nevešta nastojanja, Hju je na kraju istrkao kišobran iz očevih ruku tako naglo da je stari još nekoliko trenutaka posle toga nastavio šakama da oblikuje vazduh, pre no što je blagim skrušenim osmehom reagovao na tu iznenadnu neuljudnost. I dalje bez ijedne reči, Hju je besno smotao i zakopčao kišobran koji pri tome, ako ćemo pravo, baš i nije poprimio oblik mnogo bolji od onog koji bi mu na kraju dao i Hjuov otac.

Kakvi su im bili planovi za taj dan? Doručkovaće na istom mestu na kome su večerali prethodne večeri, potom će malo vremena posvetiti kupovini i mnogo više razgledanju okoline. Tamošnje čudo prirode, vodopad Tara, bilo je naslikano na vratima toaleta u hodniku, uz još jednu veliku fotografiju na zidu u predvorju. Doktor Person je zastao na recepciji da se s uobičajenom usplahirenošću raspita ima li pošte za njega (premda uopšte nije očekivao da bi je moglo biti). Posle kraće potrage pojavio se nekakav telegram za izvesnu gospođu Parson, ali ništa za njega (ako izuzmemo prigušeno zaprepašćenje izazvano nepotpunom koincidencijom). Pokraj lakta mu se slučajno našao smotani krojački metar, te on počne da ga obavlja oko svog poširokog struka, pri tom objašnjavajući turobnom recepcionaru kako namerava da u gradu kupi par letnjih pantalona te da želi da se tome posveti na promišljen način. Hjuu je ta predstava bila toliko odvratna da je krenuo prema izlazu i pre no što je siva traka bila ponovo smotana u kružić.

Posle doručka pronašli su prodavnicu prikladnog izgleda. *Confections. Notre vente triomphale de solde*. Trijumfalno prodajemo vetar, preveo je te reči njegov otac, a Hju ga je ispravio s umornim prezirom. Jedna korpa s presavijenim košuljama stajala je na gvozdenom tronošcu pred izlogom, nezaštićena od kiše koja je postajala sve jača. Potom se začuo i udar groma. Hajde da svratimo ovde, uzrujano reče doktor Person, čiji je strah od električnih oluja za njegovog sina predstavljao još jedan razlog za ozlojeđenost.

Toga jutra je Irma, iscrpljena i brigom ophrvana prodavačica, slučajno bila sama u neuglednoj prodavnici odeće u koju je Hju nevoljno ušao za svojim ocem. Dvoje njenih kolega, muž i žena, neposredno pre toga bili su smešteni u bolnicu posle požara koji je izbio u njihovom malom stanu, gazda je bio na službenom putu, a svračalo je više mušterija no što obično svraća četvrtkom. U tom trenutku ona je upravo pomagala trima postarijim ženama (putnicama iz autobusa prispelog iz Londona) da se odluče, a u isto vreme objašnjavala jednoj osobi, plavokosoj Nemici odevenoj u crno, kako da stigne do mesta gde bi se mogla fotografisati za pasoš. Tri postarije žene jedna za drugom pritiskale su istu haljinu s cvetnim dezenom uz svoje grudi, a doktor Person je predano prevodio njihovo "kokni" kokodakanje na loš francuski jezik. Devojka u crnini vratila se da uzme paket koji je prethodno zaboravila. Nastavilo se širenje haljina, zagledanje oznaka sa cenama. Ušla je još jedna mušterija, vodeći sa sobom dve devojčice. U međuvremenu doktor Person zatražio je par pantalona. Ponuđeno mu je nekoliko pari, da ih proba u kabini; a Hju se tiho iskrao iz radnje.

Besciljno je krenuo ulicama, nalazeći utočište u različitim arhitektonskim izbočinama, pošto je dnevno glasilo tog gradića zaludu bez prestanka trubilo o tome kako bi u trgovačkom delu trebalo sagraditi trgovinski centar. Hju je porazgledao robu u jednoj prodavnici suvenira. Prilično mu se dopala statueta smučarke načinjena od materije koju kroz staklo izloga nije umeo da identifikuje (bila je to "alabastereta", imitacija aragonita, koju je u zatvoru Gramble izvajao i obojio jedan zatočenik-homoseksualac, robustni Arman Rejv, osuđen zbog toga što je zadavio incestu sklonu sestru svog momka). A šta je s onim tamo češljem u kožnoj futroli, ma šta, šta s njim – oh, očas bi se uprljao i trebalo bi čitav sat rada da bi se očistila prljavština zaglavljena među njegovim gustim zupcima, i to uz pomoć manjih sečiva onog tamo peroreza, koji se kočoperno razmetao izlažući svoje unutrašnje delove. Fini ručni sat, ukrašen slikom psetanceta na brojčaniku, za samo dvadeset dva franka. Ili bi možda valjalo kupiti (sobnom kolegi s koledža) onaj drveni tanjir s belim krstom u sredini, uokvirenim sa svih dvadeset dva kantona? Hju je tada imao dvadeset dve godine, i oduvek su ga proganjali slučajni simboli.

Zvonce i treperavo crveno svetlo najavili su predstojeći događaj na pružnom prelazu: sporo ali neumoljivo, rampa se spustila.

Tamnoprki zastor bio je spušten tek do pola, tako da je otkrivao elegantne noge, odevene u proziranu crnu boju, noge žene koja je sedela u radnji. Strašno nam se žuri da oživimo taj trenutak! Zastor kabine postavljene na trotoaru s nekom vrstom klavirske stoličice, za niske ili visoke, i automatom koji je omogućavao da čovek fotografiše samoga sebe za pasoš ili radi rasonode. Hju je najpre pogledao noge, a potom natpis na kabini. Izostanak konačnog rešenja kvario je nevestu jednačinu:

3 x poza fotografija

Dok je Hju, u to vreme još uvek devac, zamišljao te smele poze, dogodile su se dve stvari: s grmljavinom je protutnjao voz koji je tuda neprekidno saobraćao, a u kabini je blesnula magnezijumska munja. Plavuša u crnom, sasvim očigledno pošteđena pogubljenja na toj električnoj stolici, izašla je zatvarajući tašnu. Koju god sahranu da je htela da sačuva za večnost slikom lepote za tu priliku ogrnute korotom, ona zasigurno nije imala nikakve veze s događajem koji se u isto vreme odigrao u susednoj radnji.

Trebalo bi krenuti za njom, bio bi to valjan nauk – ići za njom, a ne zijati u nekakav vodopad: valjan nauk za starog. Uz kletvu i uzdah, Hju krenu natrag sopstvenim tragom, što je nekada bilo uzorna metafora, i vrati se u radnju. Irma je kasnije ispričala susedima kako je bila uverena da je taj gospodin otišao zajedno sa svojim sinom, pošto isprva nije mogla da razazna reči ovog drugog, uprkos njegovom tečnom francuskom. Kada joj je to konačno uspelo, nasmejala se sopstvenoj gluposti, hitro povelu Hjua do kabine, i potom ga, i dalje se smejući od srca, pustila unutra povukavši zelenu, a ne tamnomrku zavesu, pokretom koji joj se u kasnijem prisećanju učinio dramatičnim. Narušavanje reda i promena mesta stvari u prostoru uvek imaju i svoju komičnu stranu, a teško da bi išta moglo biti smešnije od tri para pantalona zapetljanih na podu u zaustavljenom plešu – tamnomrke klasične pantalone, jedne farmerke, i stare pantalone od sivog flanela. Nespretni Person senior mučio se u nastojanju da proturi obuveno stopalo kroz cik-cak ispresavijanu usku nogavicu pantalona, u trenutku kada je osetio kako mu se kroz glavu razliva gromoglasno crvenilo. Umro je pre no što je stigao do poda, kao da pada s neke velike visine, i ostao opružen na leđima. Jedna mu je ruka ostala ispružena, a kišobran i šešir izvan domašaja, u visokom ogledalu.

– odlomak –

(Sa engleskog preveo Zoran Paunović)

